

УДК 316.624:343.9

Оригинални
научни рад

Српска политичка мисао
број 2/2013.
год. 20. vol. 40.
стр. 119-133.

Милица С. Бошковић

Факултет безбедности, Универзитет у Београду

Бранкица Б. Јанковић

*Министарство рада, запошљавања и
социјалне политике Републике Србије*

ДРУШТВЕНЕ ОКОЛНОСТИ НАСИЉА – МОГУЋНОСТ ПРИМЕНЕ КОНЦЕПТА „ПОМИРЉИВЕ КРИМИНОЛОГИЈЕ“

Сажетак

С обзиром на специфичности у којима грађани Србије живе последњих деценија, истраживање и разумевање социо-економског положаја појединаца и узрочно-последичне везе са испољавањем насиља и криминогеног понашања, а у циљу унапређења свеукупног нивоа сигурности и безбедности, адекватно се може се начинити и из перспективе такозване *peacemaking* криминологије. Задатак анализе званичних докумената Републике Србије из области безбедности, као и две групе статистичких података и показатеља, о стопи криминала и макроекономском стању земље, имају за циљ да укажу на евентуалну потребу ревизије стратешких докумената и системског уређења политике, послова и субјеката безбедности. Поштујући препоруке помириљиве криминологије, у овом раду су изнете препоруке за ојачавање државних система и побољшања мера заштите појединаца и група, а у циљу подизања нивоа личне сигурности грађана и њихове перцепције о могућностима побољшања квалитета живота, као предуслова за стварање безбедног друштва.

Кључне речи: насиље, безбедност, друштво, концепт, помирљива криминологија, стратегија

СОЦИО-ЕКОНОМСКИ АСПЕКТ САВРЕМЕНИХ БЕЗБЕДНОСНИХ КОНЦЕПАТА

Квалитет живота, лоши социо-економски услови и сиромаштво, представљају чињеницу за велики део светске популације. Незапосленост, живот на граници или испод границе сиромаштва и променљиви (макро) економски показатељи, појаве су својствене готово свим земљама у свету, без обзира политичко, идеолошко и тржишно уређење или економску стабилност. Током протекла 2 века свет се суочавао са неколико великих економских криза, депресија и рецесија, а последња у низу, угрожава националне и глобалну економију већ готово 5 година.

Незапосленост, лоши услови рада и живљења, незадовољство људи сопственим статусом у породици, друштву или радном окружењу, битни су чиниоци у процесу сагледавања и дефинисања извора угрожавања безбедности једне земље. Претходно набројани проблеми и изазови са којима се суочавају и друштва и појединци, својим постојањем и трајањем, могу водити настанку или развоју појединих облика криминала. Незадовољство сопственим животним и/или радним условима утиче да појединци чине нерационалне, ризичне, може се рећи и очајничке поступке у жељи да побољшају свој стандард. Таквим понашањем једни постају жртве криминала (у случају трговине људима, на пример), док други чине криминална акта (плачке, разбојништва, различити облици насиља). У оба случаја, безбедност државе и друштва суочава се са озбиљним изазовима. Анализом концепта такозване Хумане (људске) безбедности, као савременог безбедносног концепта који промовише значајан део данашњих држава, као и међународних организација, макроекономска кретања и параметри економског стања земље, али и социо-материјални положај појединца, још више добијају на значају, у односу на настојања држава да постигну стабилност, безбедност и развој унутар друштва.

Технолошки развој који су собом донели крај XX и почетак XXI века, уз нове теоријске, научне, али и политичке расправе и промишљања о идеолошким и социо-економским поставкама друштава и целокупног света, донели су, чини се неповратне измене и у начину вођења државних послова, привређивању и свакодневном животу. Сваку од ових области, уз стални развој прате и нове претње и ризици, али и безбедносни одговори на исте. Данас се могу препознати и дефинисати бројне нове врсте безбедности као мини-система, као што су: компјутерска безбедност, информациона безбедност, безбедност у ланцу снабдевања, безбедност

хране, безбедност објеката образовања, безбедност трговинских центара, безбедност финансијских система и берзе и др.

Савремено доба носи собом један парадокс – глобализацијом идеја, културе, економије, повезивањем људи широм света путем виртуелних мрежа, наднационалним уједињавањем држава, безбедност постаје глобални изазов, али се сам концепт фокусира на појединца.

Препознавање потреба појединца за квалитетним и безбедним животним и радним условима, као једног од основних циљева државе, креира концепт Хумане безбедности.

Сигурност (као субјективни осећај) појединца, али и објективно безбедни услови у којима он живи, тиме постају првенствена брига државе. Несигурни грађани неефикасни су у раду, у животним активностима, бивају подложни манипулацијама и у крајњој линији склонији активностима за које сматрају да ће им обезбедити сигурност и благостање, макар оне биле и нелегалне. С тога, концепт људске безбедности у средиште своје пажње ставља појединца и све аспекте од значаја за квалитет његовог живота.

Према UNDP, Хуману безбедност чине следеће компоненте:

- 1) Економска безбедност;
- 2) Безбедност у изворима хране, односно њеној непобитној доступности, физичкој и финансијској, свакоме појединцу;
- 3) Здравствена безбедност, односно систем и мере који су препознатљиви и под термином „здравствене и социјане заштите“;
- 4) Политичка безбедност, која се сагледа у гарантовању и релном остварењу свих људских права;
- 5) Безбедност заједнице и
- 6) Лична безбедност, која долази као резултат остварења свих предходно описаних елемената, али и као стање одсуства чинилаца угрожавања личних интегритета (физичког или моралног), као што су насиље, дискриминација, кривична дела и друго.

„Људска безбедност као концепт у себи обједињује сазнања науке о међународним односима, политичких наука, историје, политичке економије, социологије, психологије, природних наука, филозофије“.¹⁾

1) Ивица Ђорђевић, „Безбедноста архитектура у условима глобализације“, Факултет безбедности и Службени гласник, Београд, 2007. стр. 168

ПРЕТХОДНА ИСТРАЖИВАЊА И ОПОЗИТНИ ПРАВЦИ У КРИМИНОЛОГИЈИ

О значају социо-економског положаја људи за свеукупну безбедност државе, без обзира да ли је у основи неки од савремених или традиционалних концепата безбедности, сведоче бројна истраживања. Тежиште ових истраживања било је на откривању и анализи веза између друштвених околности, сиромаштва или незадовољства сопственим квалитетом живота становника појединих региона или појединих друштвених група са једне стране и деградације у поштовању традиционалних вредности, прописаних норми, као и појави и обиму криминала са друге стране. Тако Seccombe²⁾, у свом раду истражује утицај сиромаштва у домаћинствима на ментално и физичко здравље деце и родитеља, број развода, престанак даљег школовања или утицај на образовна постигнућа, као и појаву стресних ситуација и злостављања унутар таквих породица. Хојман³⁾, у свом раду, истиче да на мотивацију на криминално понашање значајн утицај има осећај неједнакости (неједнакост у могућностима, правима и слично), него сам статус (не)запослености појединца. Неједнакост објашњава криминал, али незапосленост не⁴⁾. Заман⁵⁾ је истраживао корелације између сиромаштва, криминала, фрустрација и инвентивности људи који су запослени или су боравили у једном болничком објекту. *Behind the injuries and broken limbs in the ward are stories of violence, crime, and intolerance occurring in a society where masses of people fight over limited resources*⁶⁾. О'Donnell⁷⁾ је истраживао утицај друштвених и економских промена на појаву насиља. Југовић, Бркић и Сименуновић-Патић⁸⁾,

- 2) Karen Seccombe, „Families in Poverty in the 1990s: Trends, Causes, Consequences, and Lessons Learned”, *Journal of Marriage and Family*, Vol. 62, No. 4, 2000, pp. 1094-1113
- 3) David E. Hojman, „Explaining Crime in Buenos Aires: The Roles of Inequality, Unemployment, and Structural Change”, *Bulletin of Latin American Research*, Vol. 21, No. 1, 2002, pp. 121-128
- 4) David E. Hojman, „Explaining Crime in Buenos Aires: The Roles of Inequality, Unemployment, and Structural Change”, *Bulletin of Latin American Research*, Vol. 21, No. 1, 2002, стр. 127
- 5) Shahaduz Zaman, „Poverty and violence, frustration and inventiveness: hospital ward life in Bangladesh”, *Social Science & Medicine* 59, 2004. pp. 2025–2036
- 6) Shahaduz Zaman, „Poverty and violence, frustration and inventiveness: hospital ward life in Bangladesh”, *Social Science & Medicine* 59, 2004.. стр. 2025
- 7) Ian O'Donnell, „Violence and social change in the Republic of Ireland”, *International Journal of the Sociology of Law* 33, 2005. pp. 101–117
- 8) Александар Југовић, Мирослав Бркић, Биљана Симеуновић-Патић, „Социјалне неједнакости и сиромаштво као друштвени контекст криминала”, *Годишњак* 2008, Факултет политичких наука, 2008. стр. 447-461

у свом раду истраживали су социјалне неједнакости и сиромаштво као друштвени контекст криминала.

Социо-економске околности живљења и сиромаштво нарочито, као фрустрирајући фактори, узрок су различитих облика насиља и криминалног понашања појединаца, а као такви, предмет су бројних криминолошких, социолошких, психолошких и безбедносних студија. Међутим, једна школа мишљења сматра да је правац који, такозвана „класична” (*mainstream*) криминологија има у изучавању наведене проблематике, неадекватан и да приступом и методологијом који примењује, не уважава суштинске околности и карактеристике стања у друштву, па и сиромаштва, како би своја истраживања водила у сврсисходном правцу. Један од заступника оваквог става јесте Wozniak⁹⁾, који насупрот класичној ставља такозвану „помирљиву” (*peacemaking*) криминологију. Wozniak, али и други заступници овог теоријског правца у криминологији, сматрају да класична криминологија сиромаштво или друге неповољне друштвене статусе посматра као једну од варијабли у мултиваријантним анализама из области криминала. Помирљива криминологија, не негирајући парадигму појма сиромаштва у криминолошким истраживањима, ову појаву посматра на специфичан начин. Док Kozol¹⁰⁾, као представник класичне криминологије, сматра да је сиромаштво најбоље посматрати као изоловану варијаблу, али преовлађујућу у друштвеној реалности која подстиче на криминал, Wozniak, са друге стране сматра да је потребно сиромаштво посматрати као криминал (државе, друштвене заједнице) према појединцу. На тај начин, како истиче овај аутор, могуће је сагледати и разумети истинску суштину узрока девијантних, насилних и криминогених понашања. У том смислу, кључни пут за спречавање криминала, у кратком року, јесте редукција узрока патње због сиромаштва и на дуге стазе, подстицање социјалне политике која смањује учешће економске патње у савременом друштву¹¹⁾.

У циљу разграничења наведена два приступа, али превасходно и разумевања начела помирљиве криминологије, Hagan¹²⁾, је навео основне карактеристике *mainstream* криминологије, које уједно сматра и ограничавајућим за адекватно, обухватно и одрживо решавање проблематике криминала. Те карактеристике су следеће:

-
- 9) John F. Wozniak, „Poverty and Peacemaking Criminology: Beyond Mainstream Criminology”, *Critical Criminology* 16, 2008, pp. 209–223
- 10) J. Kozol, „Savage inequalities: Children in America’s schools”, New York: Crown, 1991.
- 11) John F. Wozniak, „Poverty and Peacemaking Criminology: Beyond Mainstream Criminology”, *Critical Criminologist* 16, 2008. стр. 209
- 12) F. E. Hagan, „Introduction to criminology: Theories, methods, and criminal behavior”, (5th ed.), Belmont, CA: Wadsworth Thomson, 2002.

- а) стављање акцента на криминално понашање, пре него на криминализацију понашања;
- б) поштовање према друштвеним институцијама уз либерални оптимизам у погледу реформских мера;
- в) умерени песимизам у погледу савршености кривично-судског система, али уз спремност да се делује у оквиру успостављеног друштвеног поретка;
- г) заступање процеса рехабилитације осуђеника и њиховог привикавања на *status quo*.

Нaгaн, као алтернативу изнетом, наводи ставове заступника *peacemaking* криминологије, а који се огледају у следећем:

- а) Криминал је облик понашања, чешће присутан међу „нижим” слојевима друштва, при чему такав друштвени положај није детерминанта, него наметнута околност за развој криминогеног понашања;
- б) Моћније друштвене групе контролишу ниво криминала, у циљу заштите сопствених интереса;
- в) Модел конфликта боље објашњава криминализацију као процес, него модел концензуса.

Заступници критичне (*critical*) криминологије, чији је помирљива криминологија део, посвећени су теорији конструкције која, по њима, пружа боље концептуалне алатке и инструменте за разумевање онога што се дешава и шта би се могло догодити, уз усмереност на захтеве за позитивним променама у друштву и друштвеној правди. Поред наведених аутора, значајан допринос развоју концепта и теорије помирљиве криминологије дао је и Quinney¹³⁾ кроз бројне радове.

НАСИЉЕ У СРБИЈИ И КОНЦЕПТ „ПОМИРЉИВЕ КРИМИНОЛОГИЈЕ”

С обзиром на специфичности у којима грађани Србије живе последњих деценија, а које карактеришу измене идеолошких вредности, политичког уређења, начела економске политике, уз део багажа (колективног и индивидуалног) услед ратних дешавања, истраживање и разумевање социо-економског положаја појединаца и узрочно-последичне везе са испољавањем насиља и криминала, а у циљу унапређења свеукупног нивоа сигурности и безбедности,

13) R. Quinney, „The theory and practice of peacemaking in the development of radical criminology”, *The Critical Criminologist* 5, 1989.

можда се боље може начинити из перспективе *peacemaking* криминологије.

Циљ и методологија рада

Један од циљева овог рада јесте анализа стопа различитих облика криминала, у односу на владајуће социо-економске околности у друштву, а у сврхе препорука за побољшање безбедносног концепта и политике државе у односу на препознате феномене и њихову присутност и утицај на друштво. С обзиром на овако дефинисане циљеве, сматрамо да је одабир начела помирљиве криминологије адекватан за разумевање и објашњење међуодноса социо-економских прилика у друштву и различитих облика насиља. Свесно смо анализу криминала свели на податке о различитим облицима кривично-правно санкционисаног насиља, попут насиља у породици, злостављања животиња и самоубиства (као својеврсни вид екстремног насиља према сопственом интегритету и животу), јер ове појавне облике, а имајући у виду и различите психолошке теорије, карактерише фрустрација и порив који може, а не мора бити својствен другим инкриминишућим актима (попут организованог криминала, отмица, убистава и сличног). У овом раду биће анализирани и објашњени званични подаци надлежних државних органа о извршеним кривичним делима (подаци Министарства унутрашњих послова), као и подаци о макроекономским показатељима (Министарство финансија). Задатак анализе званичних докумената Републике Србије из области безбедности, као и претходно описаних врста података, има за циљ да укаже на евентуалну потребу ревизије стратешких докумената и системског уређења политике, послова и субјеката безбедности.

Имајући изнето у виду, примена начела *peacemaking* криминологије, има за циљ да разуме друштвене околности и карактеристике у којима су настали и развијали се наведени облици насиља, као и да препозна начине за превазилажење проблема у самом друштву и држави, а не да, попут појединих заступника класичне криминологије, насиље и криминал препозна као одредницу одређених (маргинализованих) друштвених група и појединаца и да искључиво унутар структуре њихових личности истовремено тражи и мотив и начин за неутралисање криминалног порива.

*Безбедносна стратегија Републике
Србије – политика и пракса*

Прокламованом политиком, као и Стратегијом националне безбедности¹⁴⁾, наша земља промовише активности у правцу реформе сектора безбедности, сарадње са међународним безбедносним организацијама, пре свих Партнерством за мир. У наведеној Стратегији као основни безбедносни изазови наведени су, између осталих: опасност од оружане агресије, сепаратистичке тежње, оружана побуна, тероризам, пролиферација оружја за масовно уништење, организовани криминал, али и проблеми економског развоја, наркоманија, деструктивно деловање верских секти. Угрожавање јавног реда и мира и различити облици насиља и класичних видова криминала, у овом сегменту Стратегије нису децидно наведени. Ипак, прегледом разноврсности опасности које је Стратегија дефинисала, може се уочити извесна тежња да се безбедност сагледа на шири начин (другачији од концепата војне безбедности, на пример), који у многим тачкама може тангетирати и концепт хумане безбедности. Како наведена Стратегија као интересе у области националне безбедности види очување суверенитета и интегритета, развој међународног поретка, али и заштиту животне средине и економски развој, а што су тенденције и описаног савременог безбедносног концепта, мишљења смо да *кровне*, стратешке документе који обухватају тако разноврсне облике угрожавања безбедности и мере за очување исте, не може израђивати и доносити Министарство одбране, што је случај са наведеном Стратегијом. Уколико се жели постићи жељени ниво националне безбедности, али истовремено и социо-економска стабилност у друштву и побољшати положај појединца у заједници, документе попут стратегије требала би израђивати и доносити Влада Републике Србије, која својим уставним правима, активностима и стручним телима, свакако може на обухватнији и структуисанији начин дефинисати и уобличити политику у области спољне и унутрашње безбедности, као и сигурности појединца.

Чињеница да Стратегија националне безбедности не описује или недовољно акцентује проблематику насиља и државних система и служби који могу имати значајну улогу у превенцији оваквих облика криминалног деловања, наводи на закључак да је концепт безбедности и приступ унутрашњим проблемима и изазовима потребно сагледати из другачије перспективе, која управо може бити и концепција помирљиве криминологије.

14) „Службени гласник РС” 88/2009

У делу рада који следи, анализираћемо званичне податке и показатеље о извршеним специфичним кривичним делима насиља и актима самоубиства, за период 2009-2011. година и ставити их у контекст тада важећих социо-економских параметара. Сви представљени подаци део су званичних извештаја и статистика Министарства унутрашњих послова са једне и Министарства финансија, са друге стране.

Кривично дело „убијање и злостављање животиња” у периоду 2009-2011. година бележи благи тренд раста извршених дела и то: 1) у 2009. години 86 кривичних дела; 2) у 2010. години 130 и 3) у 2011. години 135 кривичних дела. Сличан тренд показује и анализа кривичног дела насиља у породици: 1) у 2009. години 3488 кривичних дела; 2) у 2010. години 3765 и 3) у 2011. години 3349 кривичних дела. У случају самоубиства, у 2009. години почињено их је 1380, у 2011. години 1226, а у 2011. години 1311. Основни показатељи социо-економских параметара који су карактерисали стање у Републици Србији у периоду 2009-2011. године, показују да се наша земља, суочавајући се са последицама како унутрашњих процеса транзиције, тако и утицајима „светске економске кризе”, континуирано суочавала са инфлаторним изазовима и порастом броја незапослених. У 2009. години инфлација је износила 6,6%, број запослених у односу на претходну годину опао је за 5,5% и стопа незапослености износила је 28,2%. У 2010. години наведени показатељи су се погоршали – инфлација је износила 10,3%, а незапосленост 29,2%. У 2011. години показатељи су били следећи: инфлација је износила 6,9%, а незапосленост је увећана за 2,89%. Упоредном анализом изнетих података о извршеним кривичним делима са једне стране и макроекономским показатељима, са друге стране, може се уочити да је 2010. година била раздобље додатног погоршања социо-економског стања у нашој земљи и истовремено период у којем је дошло и до извесног повећања броја извршених различитих облика кривичних дела, при чему се, свакако ово може посматрати као изолована чињеница, а не закључак који се може и мора применити на све друге временске периоде и негативне околности које су се у њима одиграле. Свакако да неповољни макроекономски показатељи и све тежи услови живота и рада не могу бити искључиви узрок криминалног понашања, али се ове чињенице не могу занемарити или узети у обзир као само једна од варијабли у истраживању феномена насиља. Изнети подаци показују да је у 2009. години просечно извршено 9,78 кривичних дела насиља у породици и убијања/злостављања животиња, у 2010. години просечно 10,66, а у 2011. години просечно 9,53 наведених кривичних

дела. За исти временски период просечно је, у току једне године извршено 3,57 самоубистава у току једног дана. У 2012. години извршено је укупно 59 кривичних дела убистава, 46 кривичних дела тешког убиства и 3657 кривичних дела насиља у породици, односно 0,28 убистава и тешких убистава у једном дану и 10,01 кривичних дела насиља у породици. Такође, наведене бројке показују да ови облици насиља, као и дела самоубистава или покушаја самоубистава, приликом дефинисања изазова националне безбедности морају завређивати много већу пажњу и позорност и активност надлежних органа и установа, али и редеофинисање улоге и значаја појединих субјеката, првенствено из области образовања, социјалне заштите и рехабилитације.

Не улазећи у вредносне и правне квалификације наведених кривичних дела и то у односу на починиоце и жртве, једноставан преглед података наведених у претходном делу рада, показује разлику појединих облика криминала, а који Стратегијом националне безбедности нису међу приоритетним чиниоцима угрожавања.

Из свих претходно наведених анализа и недостатака, сматрамо да је приступ класичне криминологије неодговарајући, из разлога што почива на начелима потпуног уважавања и некритичности према успостављеном кривично-правном и судском систему, стратешкој оријентацији и политици државе у односу на превенцију криминала, мерама подизања безбедносне културе и побољшања свеопштих животних и радних услова. Класични криминолошки приступ, како истичу њему опозитни аутори, кривицу за криминално понашање везује готово искључиво за самог извршиоца (или извршиоце), а откривајући мотиве и узроке за чињење датог кривичног дела, расветљавајући форензичке чињенице и доказе и процесуирајући оптуженог, државни систем у потпуности исцрпљује и окончава своје ангажовање. Сагледавање ширег – друштвеног – контекста, приликом разјашњавања мотива и узрока криминалног акта, у класичној криминологији, често остаје изван заинтересованости и реалне ангажованости надлежних субјеката. Тиме истраживање и побољшање свеукупних друштвених околности у којима људи живе, остаје активност системски и ресурсно недовољно подржана, иако је заправо од виталног значаја за превенцију девијантних понашања, постизање стабилности у друштву и побољшање свеукупне безбедности државе.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА И ПРЕПОРУКЕ

Анализа података о броју извршених различитих облика насиља и самоубистава, показује да је највећи број њих почињен на територији београда, Новог Сада и Панчева, док је најмање наведених аката почињено у Новом Пазару, Зајечару и Пријеполу. Овај податак не негира значај сиромаштва као мотивишућег фактора, већ управо указује да је криминал, уколико се жели минимизирати или неутралисати, потребно сагледати кроз шири друштвени контекст и владајуће околности. Управо изнете чињенице указују да откривање и регистровање кривичних дела насиља, зависи како од социо-економског статуса појединаца, тако и од традиционалних вредности, друштвених норми и друштвене свести, који могу бити ограничавајући фактор за пријаву насиља и подношење тужбе. Државни систем који није довољно структурисан и јак да пружи подршку не само жртвама, већ и потенцијалним насилницима пре извршења кривичног дела, чини да значај број људи незадовољних сопственим статусом, квалитетом живота или чињеницом да припада некој од маргинализованих група, буде недовољно препознат и укључен у напоре и активности институција на побољшању њихових животних услова, њиховом психичком и моралном оснаживању, инклузији, а што све води и превенцији потенцијалног насилног понашања и злочина.

У циљу сагледавања могућности имплементације савремених безбедносних концепата – концепта хумане безбедности у нашој земљи и ревидирања праксе превенције криминала, сматрамо да је наведену проблематику сврсисходно сагледати са позиција помирљиве криминологије. Помирљива криминологија у сврхе дефинисања начина, мера субјеката и ресурса потребних за ревизију и побољшање стања и владајућих околности, нуди модел такозване *peacemaking* пирамиде, која путем научно-теоријских достигнућа и сазнања треба да доведе до развоја инклузивне политике која ће оснажити све појединце и дати им могућност да управљају својом судбином.¹⁵⁾ *Peacemaking* пирамида своја упутства оријентише пре свега ка кривично-процесном и судском систему и даје препоруке за промену начела, политике и мера у њиховом раду. Наведена упутства огледају се у следећем:

- а) сви облици дискриминације морају, у духу *peacemaking* криминологије, наћи помирљива и ненасилна решења у оквиру кривичних закона,

15) J. R. Fuller, „Criminal justice: A peacemaking perspective”, Boston, MA: Allyn and Bacon, 1998.

- б) у креирању правних норми и успостављању правосудног система морају учествовати све заинтересоване стране,
- в) решавање проблема и успостављање правних норми мора бити конципирано на начин да исти буду прихватљиви и применљиви у различитим временима и на различитим местима,
- г) избегавање рестриктивног кажњавања када год је то могуће и примена корективних и ресоцијализујућих мера.

Како је циљ овога рада да предложи правце којима се могу побољшати институционални оквири и мере у борби против де-стимулишућих друштвених фактора и криминализације одређених друштвених група и појединаца, ослонићемо се на основне поставке *peacemaking* пирамиде и прилагодити их безбедносним и друштвеним изазовима наше земље. У том смислу, *peacemaking* пирамида превенције друштвених околности насиља, може се конципирати на следећи начин:

а) промоцију антидискриминаторног понашања и људских права морају недвосмислено, усаглашено и континуирано вршити сви представници власти, као и политичке, образовне и културне елите у земљи,

б) појединци, маргинализоване и вулнерабилне групе, као истовремени субјекти и објекти безбедносне политике, морају бити укључени у креирање система социјалне и економске политике, која ће им бити разумљива, доступна и сврсисходна,

в) права из области живота, рада, образовања, здравствене и социјалне заштите и личне безбедности морају бити дефинисана и законски уређена на начин да осликавају и уважавају све (штићене) вредности личности, друштва и државе, да су као такве плод консензуса свих релевантних државних и друштвених чинилаца, институција и представника друштвених група, чиме се отежава или чак онемогућава њихова измена у односу на политичке промене у земљи,

г) оснаживање ресурса система образовања, здравствене и социјалне заштите, а у циљу што непосреднијег и адекватнијег рада са појединцима и друштвеним групама и правовременог препознавања и превенције ризичних појава и аномија које могу водити криминогеном понашању, као и ојачавање система подршке жртвама насиља и подршке бившим осуђеницима у ресоцијализацији.

Наведене мере, уз континуирано побољшање социо-економских параметара државне политике, могу водити оснаживању и кохезији целокупног друштва, у коме би и појединци осећали већи

степен личне сигурности и препознали могућности да побољшају квалитет живота, а што у коначном води бољој контроли, минимизирању и управљању ризицима насилног понашања и нарушавања безбедности у заједници.

ЛИТЕРАТУРА

- Ђорђевић Ивица, *Безбедноста архитектура у условима глобализације*, Факултет безбедности и Службени гласник, Београд, 2007.
- Zaman Shahaduz, „Poverty and violence, frustration and inventiveness: hospital ward life in Bangladesh”, *Social Science & Medicine* 59, 2004.
- Југовић А., Бркић М., Симеуновић-Патић Б., „Социјалне неједнакости и сиромаштво као друштвени контекст криминала”, у зборнику: *Годишњак 2008*, (Факултет политичких наука, 2008.)
- Kozol J., *Savage inequalities: Children in America's schools*, New York: Crown, 1991.
- Национална стратегија безбедности, „Службени гласник РС” 88/2009
- O'Donnell Ian, „Violence and social change in the Republic of Ireland”, *International Journal of the Sociology of Law* 33, 2005.
- Seccombe Karen, „Families in Poverty in the 1990s: Trends, Causes, Consequences, and Lessons Learned”, *Journal of Marriage and Family*, Vol. 62, No. 4, 2000.
- Fuller J. R., *Criminal justice: A peacemaking perspective*, Boston, MA: Allyn and Bacon, 1998.
- Hagan F. E., *Introduction to criminology: Theories, methods, and criminal behavior*, (5th ed.), Belmont, CA: Wadsworth Thomson, 2002.
- Hojman David E., „Explaining Crime in Buenos Aires: The Roles of Inequality, Unemployment, and Structural Change”, *Bulletin of Latin American Research*, Vol. 21, No. 1, 2002.
- Quinney R., „The theory and practice of peacemaking in the development of radical criminology”, *The Critical Criminologist* 5, 1989.
- Wozniak John F., „Poverty and Peacemaking Criminology: Beyond Mainstream Criminology”, *The Critical Criminologist* 16, 2008.

Milica S. Boskovic, Brankica B. Jankovic

SOCIAL CONDITIONS OF VIOLENCE – POSSIBILITY FOR USING „PEACEMAKING” CRIMINOLOGY CONCEPT

Resume

Dissatisfaction with individual's own living and/or working conditions causing for persons to act irrational, risky, even desperate, for

the purpose of making their living standard better. By this kind of acting, some people become victims of crime, while others become criminals. At both cases, state and society security face serious challenges. Human security, as modern concept, for its focus has individual and all aspects important for his life quality. Wozniak, Hagan, Quinney and other representatives of "peacemaking" criminology, consider that "classic" criminology treat poverty and other unfavorable social circumstances as one of variable at multivariate analysis of crime issues. Representatives of "critical" criminology, which "peacemaking" criminology is the part, are dedicated to the construction theory which they consider as source of better conceptual tools and instruments for understanding of actual conditions and things that may happen, concurrently focusing on demands for positive changes at society and social justice. The objective of this article is the analysis of possibility for implementing "peacemaking" criminology references for purpose of security policy's review and making stronger following basis of any society: economy, education, health and social protection. The implementation of mentioned criminology concept, should help improving the quality of life, as continuous measure for crime preventing. At this article we analyzed and explained official data provided by Serbia's institutions, which show number of executed criminal acts (Ministry of interior's data) as well as macroeconomic data (Ministry of finance and economy). All data are collected and presented for period year 2009-2011. As suggestions for directions through which institutional frameworks and measures against deterrent social factors can be improved, relying to "peacemaking" criminology references, we recommended following:

- a) Anti-discrimination behavior and human rights have to be unequivocally, coordinately and continuously promoted by authorities' representatives as well as political, educational and cultural elite at the State;
- b) Individuals, marginalized and vulnerable groups as subjects and objects of security policy, have to be involved into process of creating social and economic system policies, which should be understandable, available and meaningful for them;
- c) Rights at area of living, working, education, health and social protection and personal security have to be defined and regulated by laws and it have to be done in the way which will represent and respect all (protected) values of persons, society and state, those rights should be the result of all states', society's, institutions' and social groups' relevant presenters, which changing of those right make harder or even

impossible as consequence of the political changes at the country;

- d) Resources of educational, health and social protection systems should make stronger for the aim of more immediate and adequate working with individuals and social groups as well as promptly recognizing and preventing risks and anomyies that could lead to criminal behavior, system for supporting victims of violence and system for supporting former convicts' resettlement should also be made stronger.

Key words: violence, security, society, concept, peacemaking criminology, strategy

* Овај рад је примљен 15. априла 2013. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 10. јуна 2013. године.